

דף ה'

רבי ס' שידעת בית רבו שמה ידיעה הגמרא מביאה את מה ששנינו, מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים? שנאמר: "וְנֶעְלַם" "וְנֶעְלַם" שני פעמים, דברי רבי עקיבא. רבי אומר אינו צריך, הרי הוא אומר "וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ" מכלל שידע, ועוד נאמר "וְהוּא יָדַע" הרי כאן שתי ידיעות. ומהמילה "וְנֶעְלַם" לומדים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. ומנין משמע מהכתוב "וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ" שידע? אמר רבא, מכך שלא כתוב "וְהוּא עלומה ממנו". אמר לו אביי, אם משמעות המילה "וְנֶעְלַם" שידע ושכח, גם כן בסוטה שכתוב בה: "וְנֶעְלַם מֵעֵינַי אִישָׁהּ" האם הכוונה שהוא ידע מתחילה?⁷⁰ הרי שנינו בברייתא, שהמים בודקים את האשה רק בזמן שהאיש לא ידע שאשתו נסתרה. אבל הבעל ידע שנסתרה ובא עליה, אין המים בודקים את אשתו? ועוד קשה, ממה שנאמר באיוב על התורה: "וְנֶעְלַמָּה מֵעֵינַי כָּל חַי", והרי כתוב שם "לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּהּ"? אלא אמר אביי, אין הכוונה שצריך ידיעה שנטמא, אלא רבי סובר שמה שידע כשלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא, נחשב לידיעה בתחילה, וכשהרגיש שנגע אבל לא שם על לבו שנטמא זה ההעלם טומאה?⁷¹ שאל רב פפא את אביי ממה ששנינו, אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, האם יש מי שאין לו את ידיעת בית רבו? אמר לו אביי, מדובר בתינוק שנשבה לבין הנכרים, שאין את ידיעת בית רבו.

שואלת הגמרא, מדוע כאן שנינו יציאות השבת שתיים שהן ארבע, ובמשנה במסכת שבת שנינו, יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים

70 י"מ שהיתה לו ידיעה שנטמאתה שכן משמע בכ' ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם וגו'. וקשה איך מדובר אם בשעת השקאה הבעל נזכר מן הטומאה למה הוא משקה אותה, ואם אינו נזכר מדוע משקה אותה הרי צריכים ידיעה מתחילה והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם. ויש ליישב שאינו נזכר ומ"מ משקה אותה מספק שע"י השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה תחילה או לא. ולפי המפרשים שונעלם נאמר על הסתירה מיושב שבשעת השקאה הוא זכור מן הסתירה, אבל קשה למה הוא נחשב אין מנוקה אם הוא לא בא עליה משנסתרה. וי"ל שכיון ששכח הדבר מוכיח שלא הקפיד ואינו מנוקה מעון שאפילו אם אינו מוחה על עון בניו ובנותיו אין המים בודקין את אשתו. תוס'.

71 אף על פי שדבר זה לא נעלם ממנו שגם עתה יודע כן, ולא בא למעט אלא תינוק שנשבה. וכן בסוטה יודע שאם נטמאה אסורה, ובתורה אף בשעת העלמה הוא יודע שהיא בעולם. תוס'.

ושתים שהן ארבע בחוץ⁷² 73? עונה הגמרא, כיון שעיקר מסכת שבת היא באיסורי שבת, התנא שנה שם אבות ותולדות. כאן שאין עיקר הנידון על דיני שבת, התנא שנה אבות המפורשות בתורה, ולא שנה תולדות שאינן מפורשות בתורה.

שואלת הגמרא, והרי התנא שלנו כן שנה תולדות. יציאות השבת ד' ב' של הוצאה וב' של הכנסה שכן אבות הם יציאות, ויציאות הן שתיים, ובמשנתנו שנינו ארבע? ואם תאמר מהן לחיוב ומהן לפטור, יש שתי הוצאות לחיוב, הוצאה של עני והוצאה של בעל הבית. ושתים לפטור אחת שהעני פושט ידו לפניו ובעל הבית נתן לתוכה והעני הוציאה ועשה הנחה ולא עשה עקירה ובעל הבית עקר ולא הניח. ואחת שבעל הבית פשט יד מלאה לחוץ והעני לקח מתוכה והניח ושניהם פטורים. הרי שנינו יציאות השבת שדומות למראות נגעים, כמו ששם כולם לחיוב כך יציאות השבת כולן לחיוב? אלא אמר רב פפא, שם שהוא עיקר שבת, שנו חיובי ופטורים. כאן שאינו עיקר שבת, שנו חיובים ולא שנו פטורים. שואלת הגמרא, הרי היציאות של חיוב הן שתיים אחת לעני ואחת של בעל הבית, ולא ארבע? עונה הגמרא, יציאות השבת הן ארבע, שתיים של הוצאה ושתים של הכנסה. שואלת הגמרא, הרי שנינו יציאות, שהם הוצאות ולא הכנסות⁷⁴?

התנא קורא להכנסה הוצאה דבא^א, אמר רב אשי, התנא קורא גם להכנסה רשויות שבת ב' יציאה. ומבררת הגמרא, מנין שהתנא קורא גם להכנסה יציאה. אם ממה ששנינו, המוציא מרשות לרשות חייב, ולכאורה המשנה מדברת גם במי שמכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, והמשנה קוראת להכנסה זו 'המוציא'⁷⁵. ואין לומר שהמשנה קוראת

72 ב' לחיוב הכנסה בעני והכנסה בבעל הבית ושתים לפטור כשזה עוקר וזה מניח. רש"י.

73 תוס' חולקים על מה שפירש"י בפנים הכנסות ובחוץ הוצאות. ונראה כמו שרש"י כ' במס' שבת שתיים הוצאה והכנסה דחיוב של בעל הבית העומד בפנים, שהן ד' הוצאה והכנסה דפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ. וריב"א פירש שתיים דהוצאה דחיוב והוצאה דפטור, שהן ד' הכנסה דחיוב ודפטור לבעל הבית העומד בפנים, וכן לעני העומד בחוץ. כמו שמפ' לעיל במשנתנו שתיים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ודבעל הבית. ובירושלמי הסתפקו אם אפ' לפרש את המשנה כמו רש"י או כריב"א.

74 לפי הפשט משמע שלא הקשו אלא כאן משום שלא שנה פטורים אבל לא קשה על ההיא דשבת ששנה חיובים ופטורים. ותימה איך יש בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני? ומפרש ר"י שעכשיו מונה אף פטור של פטור ומותר ויש את כל הח' בהוצאות. תוס'.

75 וי"ל שודאי לא שנה את עיקרה של המוציא מרשות לרשות אלא משום הוצאה אלא שכלל הכנסה דרך קצרה. ור"ת פ' משום שהוצאה והכנסה הן גרועות והוא חידוש שנה את הכנסה לבדה עמה. תוס'.

מוציא למי שמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. שאם כן התנא היה צריך לומר המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. והתנא שאמר המוציא מרשות לרשות, קורא לכל עקירת חפץ ממקומו 'הוצאה'. רבינא אמר, אפשר לדייק שהתנא קורא להכנסה הוצאה גם ממה ששנינו במשנה, יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. והתנא מפרש תחילה⁷⁶ את הכנסה, שאמר, כיצד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית.

רבא אמר, שבמשנה שנינו רשויות, רשויות שבת שתיים^{77 78}.

בהרת ותולדותה שאת ותולדותה שנינו במשנה במסכת נגעים, מראות נגעים שנים שהן ארבעה. שני מראות נגעים כתובים בתורה שאת ובהרת⁷⁹. שיש לך לרבות להם שתי תולדות, מהרבו של ספחת⁸⁰. בהרת, לבנה ביותר כשלג, שניה לה כסיד ההיכל⁸¹. שאת כצמר לבן⁸², שניה לה כקרום ביצה.

התנא שנה מראות נגעים שלא כר"ע אמר רבי חנינא, התנא ששנה משנה זו בלשון שא' שנשנו זו למעלה מזו אבות ותולדות, אינו רבי עקיבא. שהרי רבי עקיבא אמר לקמן, שמראות נגעים נשנו זו למעלה מזו שננו כסדר מעלתן, השלג, הצמר, הסיד וקרום ביצה. ואמרו לקמן שהם מצטרפים

76 ריב"א לא גרס לאלתר שבלא לאלתר מוכח שא"א למצוא ב' שהן ד' בפנים וכן בחוץ בלא הכנסות. ולפי מה שפי' תוס' לעיל אפשר לגרסו. תוס'.

77 רש"י בפ"ק דשבת פירש יציאות השבת שתיים כלומר ב' רשויות, רה"ר ורה"י. ועי' יש ד' איסורים בפנים וד' בחוץ. ולפירושו א"צ לשנות וב' שהן ארבע בחוץ אלא ושהן ד' בחוץ. ולכך מפרש ר"י ברשויות שבת יש ב' חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ. תוס'.

78 מוחקים לעיל את המילים רב אשי. שהש"ס לא היה קובע את ד' רבא אחרי רב אשי, שביום שמת רבא נולד רב אשי. ואין למחקו שדברי רבא לא נא' לתרך את הקושיות, אלא הוא בא ליישב שהמשנה ששנינו בה יציאות ולא הוצאות שציאות משמע מוצאות ומבואות דהיינו רשויות. והש"ס קבעה כאן משום שבכך מתורצת הקושיה והא יציאות קתני. תוס'.

79 ספחת אינו שם נגע אלא לשון טפל לאחרים. רש"י.

80 סדר לבנונים הוא שלג, צמר לבן, סיד ההיכל, וקרום ביצה. והיה נ"ל שכל למעלה משלג הוא בכלל שלג, ומצמר ועד שלג, בכלל צמר, ומסיד ועד צמר בכלל סיד, ומקרום ועד סיד בכלל קרום. וייושב מה ששנינו במסכת נגעים (פ"א משנה ד) ע"ב מראות שיש הרבה מראות נגעים אבל אין לחלקם לענין צירוף אלא לארבעה. אבל ק' מה שהק' לקמן ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא. לכן נראה שאין דרך הנגע לבא אלא בד' מראות הללו ואין מראות אחרות בינתיים וכן פירש בקונט' בסמוך. ומה שמונה במס' נגעים ע"ב הוא במעורבים או בנגעי בתים ובגדים. ואפשר שבכל אחד יש כמה מראות שיש שלגים לבנים זה מזה וכולם מראה שלג, וכן צמר לבן נקי בן יומו שמפרש לקמן לבן מצמר אחר, והכל מראה צמר. וכן סיד וקרום אבל לעולם הנגע בא בד' מראות אלו. תוס'.

81 וכל דבר שחור נראה גבוה מן הלבן ולפיכך נקרא שאת. ולמטה מן הקרום אינו נגע אלא בוהק וטהור. ושני המראות של התולדות הלבנה לאב הלבן, והגבוה לאב הגבוה. ולכן סיד לבהרת, וקרום לשאת. והכ' ריבה את התולדות להצטרף עם אבותיהם לכגרים שהוא שיעור נגע. רש"י.

82 אפילו שהלבנונית של צמר לבן עזה מסידי, על כרחך שאת שהוא אב הוא קרוב אל הלבנונית של בהרת אלא שגבוה ממנו מעט, מתוך שאינו לבן כמוהו. רש"י.

זה לזה כסדר משנתן, ואין אחד מצטרף לגבוה ממנו שתי מעלות, אלא מעלה אחת. ואם הוא שנה בלשון אבות ותולדות, אם כן טהרת את המראה של הסיד מלהצטרף⁸³. שהרי התנא שנה את הסיד כשניה לבהרת ולא שנאה גם כשניה לשאת, אפילו שהיא פחותה אף משאת.

מפני שהתנא סובר שמראה הסיד אינה בת מינה של שאת אינה מצטרפת עמה. ואם כן קשה עם מי נצרפה?, אם נצרפה עם בהרת שהוא האב שלה, הרי יש את 'שאת' שהיא כצמר שהיא לבנה ממנה. והבהרת נמצאת שתי מעלות⁸⁴ מעל לסיד ואין מצרפים שני נגעים המרוחקים שתי דרגות. ואי אפשר לומר שנצרף אותה עם השאת שהוא מעלה אחד למעלה ממנה, שהרי מראה הסיד אינה תולדה של שאת אלא של בהרת⁸⁵. ואומרת הגמרא שאם נאמר כך, שרבי עקיבא סובר שמראות נגעים לא מצטרפים לגבוה ממנו שתי מעלות. מדוע לא היה קשה לדבריו עם מי נצרף את המראה של קרום ביצה?. אי אפשר לצרפו עם שאת אביו שהרי יש את המראה של סיד ההיכל שלבן ממנו והשאת גבוה ממנו בשתי מעלות. ואי אפשר לצרף אותו עם המראה של סיד ההיכל שהרי אינו בן מינו, ששניהם אינם תולדה של אב אחד!.

ואומרת הגמרא שבלא סיד היכל לא קשה מקרום ביצה. מפני שאפילו שמראה של קרום ביצה הוא מתחת למראה של שאת, התורה אמרה: "וְלִשְׂפַחַת וְלִבְהָרֶת" לשאת ולספחת ולנטפל עמה⁸⁶, שספחת היא טפלה לשאת אפילו שהיא נחותה ממנה בהרבה^{87 88}. אבל מסיד ההיכל קשה אם

"לשאת ולספח ולבהרת" א"פ שנחותה בהרבה

83 רש"י.

84 יש לפרש שאם נאמר שהמשנה היא כר"ע היא ומה שש' שניה לה כסיד ההיכל לא להצטרף עמה אלא לומר שהיא תולדתה ולא תצטרף עם הצמר אע"פ שאין גבוה ממנו כ"א מעלה אחת. ור' עקיבא שנה זו למעלה מזו לא שהסיד עם הצמר יצטרף שהרי אינה תולדתה אלא לומר שהסיד לא יצטרף עם השלג אע"ג שהיא תולדתה הואיל וגבוה ממנו ב' מעלות א"כ טיהרת סיד ההיכל. תוס'.

85 ולר' עקיבא היה צ' לשנות כך בהרת עוזה כשלג ושאת כצמר לבן ושניה לה סיד ההיכל וקרום ביצה שנוכל לומר שכולם מינו זה של זה, ובהרת ושאת מצטרפים, ושאת וסיד. ונמצא צירוף לסיד וכך א' בת"כ בבהרת ושאת דשמצטרפים והיה מלמד שמצטרפים זה עם זה. אבל כשמחלקים תולדה לזו ותולדה לזו סו' שאין מצטרף כל אחד אלא עם אביו. רש"י.

86 ש"מ שהתורה רבתה טפילה וטפילה כל שהוא במשמע ובלבד שיהא ממראות נגעים. רש"י.

87 ור"ע סובר שבכתוב לשאת ריבה, והכתוב לבהרת לא ריבה. רש"י.

88 תוס' הקשו על פירש"י שלר"ע סיד וקרום הם תולדה של שאת וספחת נאמר על שאת ולא על בהרת. ומפרשים התוס' שגם לר"ע סיד הוא תולדה של בהרת ואפ"ה אין מצטרפת עמה הואיל שגבוהה ממנה שתי מעלות, אבל

נחלק אותם לשני מינים זו תולדה לזו וזו לזו למי נצרפה⁸⁹, אלא מסתבר
שהמשנה אינה כרבי עקיבא.

מצטרפת עם השאת שאין גבוהה הימנה אלא מעלה אחת. ומה שא' האי לאו בת מינה הוא אם המשנה כר"ע וקרום
שהיא תולדה של שאת מצטרפת עמה ואע"ג שרחוקה ממה שספחת כתובה יותר על שאת מעל בהרת שלא כתיב
ולשאת ולבהרת ולספחותיהם. והספק לקמן טפילה לבהרת מנא ליה הוא גם לר"ע. תוס'.
מפני מה אמרו פירוש למה הזכירו כלל שמוותיהן. תוס'.

89 שהרי אין לומר לרבי עקיבא שכמו שהתרבתה טפילה לשאת ממשמעות התרבתה טפילה גם לבהרת מדרשה
כמו שא' לקמן לחכמים שא"כ איך יתכן זו למעלה מזו דרבי עקיבא. רש"י.